

Quan va arribar l'u de gener, primer vaig fer visites de família amb la mare que, perquè no em cansés, les havia ordenades (amb l'ajut d'un itinerari traçat per mon pare) per barris més que no pas segons el grau exacte de parentiu. Però un cop vam haver entrat al saló d'una cosina que era molt llunyana però que vivia molt a prop de casa nostra, la meva mare es va espantar quan va veure, amb els seus *marrons glacés* o les castanyes confitades a la mà, el millor amic del més susceptible dels meus oncles, a qui segur que aniria a explicar que no havíem començat la ronda per casa seva. I aquest oncle segurament s'ofendria; segur que hauria trobat la mar de natural que anéssim des de la Madeleine fins al Jardin des Plantes, on vivia, abans d'aturar-nos a Saint-Augustin per tornar a anar després al carrer de l'École-de-Médecine.

Un cop acabades les visites (l'àvia ens dispensava de fer-ne a casa seva, ja que aquell dia hi sopàvem), vaig córrer fins als Champs-Élysées a dur a la nostra venedora, perquè la donés a la persona que uns quants cops per setmana venia de casa dels Swann a buscar-hi pa d'espècies, la carta que, des del dia en què la meva amiga m'havia fet tanta pena, havia decidit enviar-li per cap d'any, i en la qual li deia que la nostra amistat antiga desapareixia amb l'any que acabava, que jo oblidava els meus greuges i les meves decepcions i que, a partir del primer de gener, bastiríem una amistat nova, tan sòlida que res no la destruiria, tan meravellosa que esperava que la Gilberte s'hi esmercés una mica per tal de servir-li tota la bellesa i avisar-me a temps, com jo mateix prometia de fer-ho, tan bon punt sobrevingués el menor perill que la pogués malmetre. Quan tornàvem, la Françoise em va fer aturar, a la cantonada del carrer Royale, davant d'una parada a l'aire lliure on va triar, per al seu propi obsequi de cap d'any, unes fotografies de Pius IX i de Raspail i on jo en vaig

comprar una de la Berma per a mi. Les innombrables admiracions que excitava l'artista donaven un no sé què d'una mica pobre a aquest rostre únic que tenia ella per respondre-hi, immutable i precari, com el vestit de la gent que no té cap altra muda, i en el qual només podia exhibir, en tot moment, el petit plec a sobre del llavi superior, les celles alçades, algunes altres particularitats físiques, sempre les mateixes i que, en definitiva, estaven a la mercè d'una cremada o d'un cop. D'altra banda, aquest rostre no m'hauria semblat bell per ell mateix, però em donava la idea i, en conseqüència, les ganes de besar-lo a causa de tots els besos que havia hagut de suportar i, des del fons de la «targeta-àlbum», encara semblava cridar mitjançant aquesta mirada coquetament tendra i aquest somriure artificiosament ingenu. Perquè la Berma devia sentir en efecte per força homes joves aquests desitjos que confessava sota la cobertura del personatge de Fedra, i a la fàcil satisfacció dels quals devia contribuir fins el prestigi del seu nom que se sumava a la seva bellesa i prorrogava la seva joventut. Es feia fosc, em vaig aturar davant d'una columna de teatre on anunciaven la representació que la Berma havia de fer el primer de gener. Bufava un vent humit i suau. Era un temps que jo coneixia; vaig tenir la sensació i el pressentiment que el dia de cap d'any no era un dia diferent dels altres, que no era el primer d'un món nou en què, amb una sort encara intacta, hauria pogut tornar a fer coneixença amb la Gilberte com en el temps de la Creació, com si encara no existís el passat, com si les decepcions que de vegades m'havia causat haguessin quedat anihilades, juntament amb els indicis que se n'haurien pogut extraure per al futur: un nou món on no subsistiria res de l'antic... només una cosa: el meu desig que la Gilberte m'estimés. Vaig comprendre que si el meu cor desitjava aquesta renovació al seu voltant d'un univers que no l'havia satisfet, era perquè ell, el meu cor, no

havia canviat, i em vaig dir que no hi havia cap raó perquè el de la Gilberte hagués canviat més; vaig sentir que aquella nova amistat era la mateixa, de la mateixa manera que no estan separats dels altres per un fossat els anys nous que el nostre desig, sense poder-los atènyer i modificar, recobreix sense saber-ho amb un nom diferent. Ja podia dedicar-li aquest a la Gilberte i, de la mateixa manera que superposem una religió a les lleis cegues de la natura, mirar d'imprimir al dia de cap d'any la idea particular que me n'havia fet era endebades; sentia que el dia no sabia que li dèiem dia de cap d'any, que s'acabava amb el crepuscle d'una manera que no m'era nova. Amb el vent suau que bufava al voltant de la columna d'anuncis havia reconegut, havia sentit com tornava a aparèixer la matèria eterna i comuna, la humitat familiar, la ignorant fluïdesa dels dies antics.

Vaig tornar a casa. Acabava de viure el primer de gener dels homes vells que es diferencien dels joves, no pas perquè ja no rebin regals, sinó perquè ja no creuen en el cap d'any. De regals ja n'havia rebuts però no els únics que m'haurien plagut, i que haurien estat unes paraules de la Gilberte. I tanmateix encara era jove, perquè jo li n'havia pogut escriure unes mitjançant les quals esperava, tot explicant-li els somnis solitaris de la meua tendresa, desvetllar-ne de semblants en ella. La tristesa dels homes que han envellit és que ni tan sols pensen a escriure aquestes cartes perquè ja saben que són ineficaces.

Quan vaig ser al llit, la remor del carrer, que aquell dia de festa es prolongava fins més tard, em va tenir despert. Pensava en tota la gent que acabaria la nit entre plaers, en l'amant, en la colla de disbauxats, potser, que havien anat a buscar la Berma en acabar la representació que jo havia vist anunciada per a aquell vespre. Ni tan sols podia dir-me, per tal de calmar l'agitació que aquella idea feia néixer en mi en aquella nit d'insomni, que potser la Berma no

pensava en l'amor, ja que els versos que recitava, que havia estudiat, li recordaven en tot moment que és deliciós, com d'altra banda sabia tan bé ja que en feia aparèixer els trasbalsos ben coneguts —però dotats d'una nova violència i d'una dolçor insospitada— a espectadors meravellats cadascun dels quals els havia sentits en ell mateix. Vaig tornar a encendre l'espelma per mirar una altra vegada la seva cara. Davant del pensament que sens dubte en aquest moment l'acaronaven aquells homes que jo no podia evitar que donessin a la Berma, i que en rebessin, joies sobrehumanes i vagues, vaig experimentar una emoció més cruel que no pas voluptuosa, una nostàlgia que es va agreujar pel so de la trompa, tal com es pot sentir a la nit del tercer dijous de Quaresma, i sovint a la de les altres festes i que, com que aleshores no té cap poesia, és més trista, sortint d'una taverna, que «la nit al fons dels boscos». En aquell moment, potser no eren unes paraules de la Gilberte el que m'hauria calgut. Els nostres desitjos es van interferir i, en la confusió de l'existència, és estrany que una felicitat vingui justament a posar-se sobre el desig que l'havia reclamat.